

sammen, og den har også fått "krykker" som skal hjelpe den å holde seg oppreist. I 1993 var det snakk om å oppheve vernet av eika fordi man var redd for sikkerheten rundt det sterkt medtatte treet, og fordi staten (ved fylkesmannens miljøvernavdeling) ikke hadde midler til å sikre det ytterligere eller sette opp et gjerde rundt. Dette førte til mye engasjement blant byens innbyggere og store oppslag i lokalavisen av typen "La eika leve". Det var også snakk om å få til en innsamling for å skaffe midler til sikring av området. Alternativet som ble drøftet den gang, var å fjerne treet, men dette møtte stor motstand både blant ordfører og innbyggere. I en avisartikkel sier daværende ordfører Jon Brække at "Eika representerer en viktig del av byens identitet. Den er et meget viktig kulturminne som må tas vare på" (Høst 1993). 14 år senere står fremdeles Tordenskioldeika, riktignok fortsatt uten gjerde rundt, men stadig grønn i luggen og med krykker og kronesikringer intakt.

Fredede og verneverdige trær

Etter at den første loven om naturfredning kom i 1910, ble det fredet en rekke enkeltstående trær. Bakgrunnen for dette var at store trær er noe som gir et sterkt preg til landskapsbildet, men som raskt kan fjernes og det med store visuelle virkninger. Det første var eiketreet "Den gamle mester" på Krødsherads prestegård i 1914. Dette var med på å markere starten på naturvernets historie i Norge. Det finnes i dag 179 trær og alléer som er fredet etter Naturvernloven. Disse er registrert i Direktoratet for naturforvaltning (DN) sin database om natur og friluftsliv, kalt Naturbase.

Etter § 15 i Kulturminneloven kan hager, parker og alléer fredes som kulturminner fra nyere tid, eller de kan inngå i kulturmiljøer som fredes etter § 20. Det er anleggenes og områdenes (og dermed trærnes) verdi som kulturminner og kulturmiljøer som avgjør om de kan fredes. Det finnes ca. 30 hager i tilknytning til bygninger (deriblant 2 enkeltstående tuntrær) og 4 alléer som er fredet på grunn av sin egenverdi, pluss en mengde andre innenfor forskjellige typer områdefredninger.

Riksantikvaren arbeider med en oppdatering av kulturminneregisteret Askeladden når det gjelder fredete historiske grøntanlegg, og ønsker i løpet av de kommende årene å utvide og oppdatere hage-registeret også når det gjelder andre verdifulle anlegg.

Administrativt fredede trær er en sekkebetegnelse på trær som er fredet etter andre lover og forskrifter enn naturvernloven. Trær på kommunal eiendom kan fredes administrativt ved kommunale vedtak (bystyrevedtak). Administrativt fredede trær fredet av det tidligere Kirke- og kulturdepartementet blir behandlet og merket på lik linje med trær fredet etter naturvernloven, mens andre administrative fredninger (gjort av for eksempel Statskog eller kommuner) ikke blir skiltet med nasjonale fredningsskilt. Det er gjort 41 administrative vedtak om fredning av trær i Norge. De fleste av disse er gran og furu (gjort av Statskog). Disse er ikke lagt inn i DNs Naturbase.

Trær kan vernes etter Plan- og bygningslovens (PBL) bestemmelser på to måter.

Regulering av trær til spesialområde for bevaring etter § 25 nr 6 fungerer som et kultur- og natur-

minnevern. Slike fredningsobjekter vil ikke automatisk merkes, slik som trær som er fredet etter naturvernloven. I byggeområder kan det tas med i reguleringsbestemmelsene at vegetasjon skal bevares, og restriksjonsgrenser og enkeltstående trær kan avmerkes (koordinatfestes) i plankartet. I byer og tettsteder er slike bestemmelser i realiteten treets viktigste rettsvern. Dette vil kunne fungere som et tilstrekkelig vern, forutsatt at man har gjort en god jobb med tilstrekkelig merking, og presise og utfyllende reguleringsbestemmelser. I påvente av en gyldig reguleringsplan kan plan- og bygningsmyndighetene sikre et tre med umiddelbar virkning ved å innføre et midlertidig bygge- og deleforbud etter PBL § 33. Dette vil kunne hindre eier i for eksempel å fjerne trær, i inntil 2 år, med mulig forlengelse dersom reguleringsprosessen er i gang.

Private kan frede trær på egen eller andres tomt, forutsatt at de har eierens samtykke til det. Dette kan gjøres ved å tinglyse en heftelse på eiendommen i form av en servitutt. Så lenge heftelsen er tinglyst vil den arves av en ny eier, og den gjelder som regel så lenge treet lever. For at heftelsen skal være så rettskraftig som mulig,

"Den gamle mester" var det første treet som ble fredet etter Lov om naturfredning fra 1910. Fredningen var med på å markere starten på naturvernets historie i Norge.